

Гейдельберзький тест мовленнєвого розвитку

(Heidelberger Sprachentwicklungs Test)

Діагностика мовленнєвих здібностей дітей дошкільного віку

Гейдельберзький тест мовленнєвого розвитку (Heidelberger Sprachentwicklungs Test) – це тест спеціальних здібностей, який запропоновано Х.Грімм і Х.Шелер у 1978 році. Тест призначено для діагностики мовленнєвих здібностей дітей у віці від 3 до 9 років. Автори повідомляють про високий рівень валідності та надійності методики.

Тест адаптовано в Росії Н.Б.Михайловою в 1990 році, в Україні – К.Л.Крутії у 2003 році.

На нашу думку, розуміння найскладніших психологічних процесів, а саме таким і є мовлення, досягається лише за умови аналізу його як системи, що складається в процесі психічного розвитку дитини, а не є даним їй як щось природжене і не “включається” завдяки певним педагогічним діям. Тому в запропонованій діагностичній методиці мовлення розглядається не як окреме незалежне утворення, а у взаємозв'язку з іншими психічними характеристиками дитини.

Вивчення багатовимірної і різнопланової мовленнєвої здібності в структурі інтегральних утворень дитини дошкільного віку є новою і самостійною як загальнопсихологічною, так і лінгводидактичною проблемою, складність розробки якої визначається недостатністю теоретичних засад і неминуче великим обсягом даних. Пристосування, модифікація й адаптація Гейдельберзького мовленнєвого тесту дозволить вивчити майже всі компоненти багатопланової структури мовленнєвої здібності.

Сучасною психологічною наукою (Шумаков О.Н. та ін.) доведена наявність тісних взаємозв'язків мовленнєвих здібностей і характеристик різного рівня психіки.

Так, експериментально підтверджена залежність мовленнєвого вміння від гнучкості розумових процесів дитини, її здатності до аналізу, порівнянь, узагальнень, установлення логічних відношень між поняттями. Чим вище здатність до узагальнення понять за істотними ознаками, другорядними і випадковими, тим краще лінгвістичні здібності дошкільника.

Єдність вербального інтелекту і комунікативного вміння говорить про те, що мовлення як спосіб формування і формулювання думки є основою комунікативної діяльності, діяльності спілкування. Отже, дитина дошкільного віку, яка достатньо добре володіє всіма компонентами мовленнєвих здібностей, легко йде на контакт з іншими дітьми, уміє спілкуватися і взаємодіяти з ними.

Далі пропонуємо модифікований і адаптований нами Гейдельберзький тест до умов сучасного закладу дошкільної освіти.

Діагностика мовленнєвих здібностей складається із 13 завдань.

ЗАВДАННЯ ТЕСТУ

1. Розуміння граматичних структур

Мета: виявити, чи може дитина зрозуміти граматичну структуру фраз або ж чи орієнтується у послідовності називання понять.

Тестовий матеріал – 4 ляльки (1 хлопчик і 3 дівчинки), 8 фігурок тварин (кішка, собака, коза, кінь, свиня, корова, вівця, заєць) 2 іграшкові машинки (автобус і вантажівка) і 1 кубик. Дитині пропонується фраза, наприклад: “Кішка піймана хлопчиком”, зміст якої дитина повинна проілюструвати за допомогою іграшок (усього 15 фраз).

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. Автобусом керує водій.
2. Вантажівкою керує шофер.
3. Дівчинка пасе козу.
4. Кішка ловить мишку.
5. Свиня риє землю.
6. Заєць тікає від вовка.
7. Корову пасе пастух.
8. Вівця йде до вівчарні.
9. Кінь везе хлопчика.
10. Собака доганяє кішку.
11. Кішка піймана хлопчиком.
12. Оксаночка ображена Андрійком.
13. Машинка зламана Тарасиком.
14. Автобус намальовано Олесєю.
15. Мишка піймана кішкою.

Оцінка виконаних завдань:

- 2** – відповідь правильна; **1** – відповідь правильна після використання допомоги дорослого;
0 – відповідь неправильна. **Максимальна кількість балів за завдання – 30.**

2. Творення множини іменників

Мета: оцінити, чи може дитина виразити семантичне розходження однини і множини відповідно до морфологічних правил.

Дитині пропонуються такі слова, як “пальто”, “вікно” та ін. (усього 15 слів).

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. Тарілка – багато... тарілок;
2. Літак – багато... літаків;
3. Олівець – багато... олівців;
4. Виделка – багато... виделок;
5. Ложка – багато... ложок;
6. Ніж – багато... ножів;
7. Пальто – багато... пальт;
8. Вікно – багато... вікон;
9. Віршовка – багато... віршовок;
10. Кафе – багато... кафе (не відмінюється);
11. Зайча – багато... зайченят;
12. Пиріг – багато... пирогів;
13. Стіл – багато... столів;
14. Заєць – багато... зайців;
15. Лампа – багато... ламп.

Оцінка виконаних завдань:

- 2** – правильна відповідь; **1** – помилкове вживання наголосу або часткова зміна потрібного закінчення;
0 – неправильна відповідь. **Максимальна кількість балів за завдання – 30.**

3. Імітація граматичних структур

Мета: оцінити фонетичну точність і правильність артикуляції (дозволяє судити про здібність до слухової диференціації) і граматичну точність (дає уявлення про синтаксичні можливості дитини).

Дитина повинна максимально точно повторити вимовлене вголос речення. Наприклад: “Перш ніж грати, ти повинен прибрати зі столу” (усього 10 речень).

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. Спочатку помий руки, а потім сідай за стіл.
2. Василько занадто непередбачливий, тому потрапляє іноді в халепу.
3. Мені подобаються персики, абрикоси і полуниці, а Ориси – малина і калина.
4. Андрійко посковзнувся, тому що було слизько.
5. На дворі літо, тому випадають перлисті роси.
6. Листопад. Падолист. Тихий сад. Вітру свист.
7. Ледве зажовтіли листя на деревах, а вже випав сніг.
8. Чорна гава кружляє над землею.
9. Перш ніж піти гратись, слід пришити гудзик.
10. Якщо ти уважний, то правильно намалюєш квіточку.

Оцінка виконаних завдань:

2 – правильна відповідь; **1** – незначні артикуляційні і граматичні помилки; **0** – неправильна відповідь. **Максимальна кількість балів за завдання – 20.**

4. Корекція семантично неправильних речень

Мета: Визначити, до якого ступеня дитині вдається зрозуміти зв'язок значень і встановити його засобами мови (допускаються скорочення і доповнення).

Дитині вголос читають речення, у яких окремі слова не відповідають загальному змісту і просять замінити ці слова на правильні. Наприклад: “Мати ставить вазу з квітами в стіл” (усього 10 речень).

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. Мишка ловить кішку.	6. Заєць гониться за вовком.
2. Картина висить на підлозі.	7. Хлопчик надягає спідничку.
3. Літак пливе морем.	8. Подушка лежить під ліжком.
4. Квіти стоять у столі.	9. Стілець стоїть на столі.
5. Промінчик сонця видно через скло. (Правильно – “крізь скло”).	10. Ложкою їдять з каструлі.

Оцінка виконаних завдань:

2 – точне виправлення речення; **1** – обране для заміни слово не повною мірою відбиває потрібний зміст або допущена надмірна конкретизація; **0** – корекція не проведена. **Максимальна кількість балів за завдання – 20.**

5. Словотворення

Мета: діагностувати здатність дитини встановлювати систему відношень між дією, діячем, місцем дії і виражати це в мовленні.

Тестовий матеріал: Дитині пропонують вихідне слово, наприклад дієслово “ткати”. Після цього просять назвати жіночу професію.

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. Ткати – ткаля;	4. Прати – праля;
2. Учити – учителька;	5. Стригти – перукар;
3. Прибирати – прибиральниця;	6. Виховувати – вихователька;
	7. Шити – швачка;

8. В'язати – в'язальниця;

10. Лікувати – лікарка.

9. Чарувати – чарівниця;

Оцінка виконаних завдань:

2 – правильне творення слів; **1** – 3-4 помилки у творенні слів; **0** – творення слів від іншого кореня.

Максимальна кількість балів за завдання – 20.

6. Варіації назв

Мета: діагностувати здатність визначати міжособистісні відносини й адекватно відбивати їх у мовленні.

Тестовий матеріал: складається з 5 картинок, що зображують жінок і чоловіка. Дитині демонструють картинку, що зображує жінку, і повідомляють, що її кличуть Оксана Андріївна. Після цього ставлять запитання: “У цієї жінки є дитина. Як вона її називає?”, “Ця жінка заміжня. Як її називає чоловік?”, “Припустимо, ти захочеш написати їй лист. Як ти до неї звернешся?”. Аналогічні запитання пропонуються і до інших картинок.

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. Ореста Петрівна;

2. Дарина Вікторівна;

3. Олена Миколаївна;

4. Микола Іванович;

5. Ганна Володимирівна.

Оцінка виконаних завдань: **2** – цілком правильна відповідь; **1** – відповідь інформативна, але не дуже точна; **0** – неправильна відповідь. Максимальна кількість балів за завдання – 10.

7. Класифікація понять

Мета: виявити здатність класифікувати об'єкти за загальними ознаками.

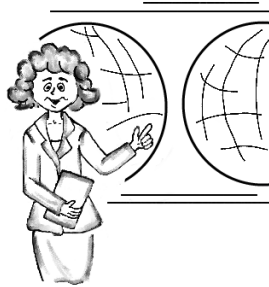
Тестовий матеріал: складається з 25 картинок, що зображують тварин, професії, меблі, побутову техніку, квіти тощо. Дорослий називає поняття, що відноситься до групи картинок, і просить дитину дати докладне визначення поняття, а потім дібрати відповідні картинки.

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. Професії:

будівельник,

учителька,

кухар,

лікар,

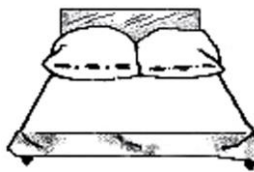

кравчиня;

2. Меблі:

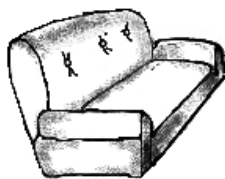
вішалка,

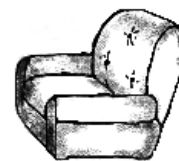
ліжко,

стілець,

диван,

крісло;

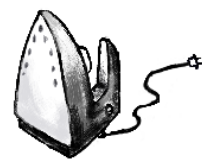
3. Побутова техніка:

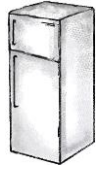
комп'ютер,

порохотяг,

праска,

холодильник,

пральна машина;

4. Квіти:

айстра,

мак,

троянда,

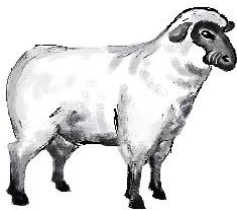

васильок,

ромашка;

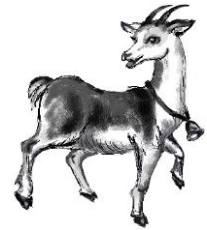
5. Свійські тварини:

вівця,

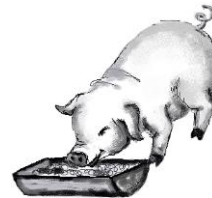
кошеня,

коза,

корова,

свиня.

Оцінка виконаних завдань: 2 – правильна відповідь; 1 – 1-2 неправильні відповіді; 0 – неправильні відповіді.

Максимальна кількість балів за завдання – 10.

Увага! Після виконання цього завдання дитині пропонується запам'ятовування розповіді. Дитині вголос читають казку, а вона повинна її запам'ятати і відтворити наприкінці тестування. Казка складається з 11 речень.

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

(Українська народна казка)

БАТЬКІВСЬКІ ПОРАДИ

Жив у одному селі чоловік, і був у нього син. Якось батько каже йому:

– Слухай, сину, живи так, щоб ти мав у кожному селі хату, на кожен день нові чоботи і щоб тобі всі люди кланялися.

Задумався син над батьковими словами й питає:

– Як це, батьку, я можу поставити в кожному селі хату, купувати щодня нові чоботи і примусити всіх мені кланятися?

Засміявся старий і говорить:

– Дуже легко, сину. Матимеш у кожному селі доброго товариша – будеш мати свою хату. Щоб кожний день були нові чоботи, треба їх щовечора чистити, і на ранок вони будуть як нові.

І вставай, сину, рано – раніше всіх – і йди на роботу, і роби. А йтимуть на роботу люди, то всі будуть тобі кланятися і вітатися (11 речень).

8. Творення ступенів порівняння прикметників

Мета: діагностувати, наскільки в дитини розвинена здатність продуктивно застосовувати правила при підвищенні рівня абстрактності.

Тестовий матеріал складається з 3 картинок. Дитині повідомляють вихідний іменник, наприклад “смути”. Потім показують картинку із зображенням прапора зі смугами і запитують про те, який це прапор. На іншому прапорі смуг більше, на третьому ще більше (відповідь на останню картинку — “найсмугастіший”). Аналогічним чином демонструють інші картинки.

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. Клітина – хустка картата; найбільш картата; 2. Смужка – кофтина смугаста; найсмугастіша; 3. Зірка – светр зірчастий; найбільш зірчастий.

Оцінка виконаних завдань: 2 – усі ступені порівняння утворено правильно; 1 – незначні помилки; 0 – неправильна відповідь. Максимальна кількість балів за завдання – 6.

9. Взаємозв'язок вербальної і невербальної інформації

Мета: виявити здатність дитини до диференціювання емоційних станів у процесі спілкування.

Тестовий матеріал. Пропонуються послідовно 4 картинки із зображенням обличчя хлопчиків. Потрібно за картинкою визначити емоційний стан хлопчика. Після цього дитині пропонується фраза, наприклад: “Мені дуже приємно” (усього 10 фраз), що нібито вимовляє один із зображених хлопчиків, звертаючись до дитини. Завдання полягає в тім, щоб вибрати з чотирьох хлопчиків того, котрий міг би вимовити цю фразу: “Мені сумно”.

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. “Я веселий”
2. “Я засмучений”
3. “Я злий”
4. “Я здивований”
5. “Мені боляче”
6. “Я ображений”
7. “Я занепокоєний”
8. “Мені страшно”
9. “Мені сумно”
10. “Я обурений”.

Оцінка виконаних завдань: **2** – зв'язок речення і картинки правильний; **1** – обрано спільні емоційні стани; **0** – зв'язок речення і зображення помилковий.
Максимальна кількість балів за завдання – 20.

10. Кодування і декодування наявної інтенції

Мета: виявити здатність до різного вираження однієї і тієї ж інформації з урахуванням специфічних рольових ознак.

Тестовий матеріал складається з 2 картинок із зображенням облич хлопчиків. Дитину просять назвати емоційний стан кожного хлопчика, після чого розповідають коротку історію і просять придумати фразу, що міг сказати один із зображених хлопчиків у заданій ситуації (історії). Наприклад, показують картинку із зображенням розсердженого хлопчика і говорять про те, що на нього наїхав товариш своїм велосипедом. Потрібно відповісти, що цей хлопчик міг би сказати товаришу.

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. Хлопчик почув смішну оповідку.

2. Хлопчика образив товариш.

Оцінка виконаних завдань:

2 – висловлювання відповідає типу емоційного стану; **1** – відповідає змісту, але не відбиває емоційного стану; **0** – не відповідає змісту і не відбиває емоційного стану. **Максимальна кількість балів за завдання – 4.**

11. Конструювання речень

Мета: виявити здатність дитини логічно поєднувати різні поняття.

Дитині пропонується набір слів, з яких потрібно скласти речення, наприклад: “мати – працювати – сад” (10 наборів слів по 2-3 слова).

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. Батько – пилити – дрова;	6. Кішка – гратися – клубочок;
2. Бабуся – вишивати – квіти;	7. Корова – жувати – трава;
3. Хлопчик – їхати – велосипед;	8. Дівчинка – читати – книга;
4. Перукар – робити – зачіска;	9. Кухар – варити – борщ;
5. Муляр – фарбувати – стеля;	10. Мати – обнімати – донька.

Оцінка виконаних завдань:

2 – усі слова вжито семантично і синтаксично правильно; **1** – є незначні помилки, відступи від правил; **0** – грубі помилки, відступи від правил. **Максимальна кількість балів за завдання – 20.**

12. Перебудування слів

Мета: діагностувати здатність упізнавати аналогію в значеннях слів; з’ясувати, як дитина засвоїла різні аспекти значень.

Дорослий називає три слова і просить дитину додати відсутнє четверте, наприклад: “лев – тигр – слон – ... (пантера)” (10 наборів слів).

СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. Кошеня – цуценя – теля – ...	7. Чорнобривець – мальва – барвінок – ...
2. Вареники – галушки – млинці – ...	8. Агрис – бузина – глід – ...
3. Акація – береза – верба – ...	9. Джміль – коник – мурашка – ...
4. Боровик – лисичка – мухомор – ...	10. Глечик – горщик – макітра – ...
5. Гарбуз – буряк – кавун – ...	
6. Мандарин – помаранча – цитрина – ...	

Оцінка виконаних завдань:

2 – назване слово пов’язано з попередніми, ураховано всі істотні ознаки; **1** – задане семантичне поле порушене через неврахування однієї істотної ознаки; **0** – слово не відповідає семантичному полю. **Максимальна кількість балів за завдання – 20.**

13. Відтворення розповіді

Мета: виявити здатність до розуміння змісту тексту і його передачі.

Відтворюється казка, що була прослухана після виконання 7-го тесту.

Оцінка виконаних завдань:

2 – правильне відтворення; **1** – незначні граматичні помилки; **0** – неправильне відтворення.

Максимальна кількість балів за завдання – 2.

Примітка.

Після завершення діагностування обчислюється загальна сума балів, яку набрала дитина, а потім отримані дані зіставляються з нормативними даними.

Отже, **максимальна кількість балів за всі правильно виконані завдання – 192.**

Характеристика рівнів розвитку мовленнєвих здібностей дошкільників

За результатами діагностичного обстеження дітей дошкільного віку можна визначити показники рівня розвитку мовленнєвих здібностей конкретної дитини і вікової групи дітей у цілому.

Так, за кількісними показниками розподіл балів має такий вигляд:

Лінгвістично здібна дитина – від 183 до 192 балів;

До високого рівня розвитку мовленнєвих здібностей можна віднести дітей, які отримали від 152 до 182 балів;

Достатній рівень розвитку мовленнєвих здібностей – від 111 до 151 бала;

Середній рівень розвитку мовленнєвих здібностей – від 71 до 110 балів;

Нижче за середній рівень розвитку мовленнєвих здібностей – від 52 до 70 балів;

Низький рівень – від 31 до 51 бала;

Критичний рівень розвитку мовленнєвих здібностей – від 30 балів і нижче.

Гейдельберзький тест мовленнєвого розвитку

прізвище, ім'я дитини, повний вік

Дата обстеження, ЗДО № _____, м. _____

Назва завдання/Кількість балів	Варіанти відповідей		
1. Розуміння граматичних структур /30	2 – відповідь правильна	1 – відповідь правильна після використання допомоги дорослого	0 – відповідь неправильна
2. Творення множини іменників/30	2 – правильна відповідь	1 – помилкове вживання наголосу або часткова зміна потрібного закінчення	0 – неправильна відповідь
3. Імітація граматичних структур/20	2 – правильна відповідь	1 – незначні артикуляційні і граматичні помилки	0 – неправильна відповідь
4. Корекція семантично неправильних речень /20	2 – точне виправлення речення	1 – обране для заміни слово не повною мірою відбиває потрібний зміст або допущена надмірна конкретизація	0 – корекція не проведена
5. Словотворення/20	2 – правильне творення слів	1 – 3-4 помилки у творенні слів	0 – творення слів від іншого кореня
6. Варіації назв/10	2 – цілком правильна відповідь	1 – відповідь інформативна, але не дуже точна	0 – неправильна відповідь
7. Класифікація понять/10	2 – правильна відповідь	1 – 1-2 неправильні відповіді	0 – неправильні відповіді
8. Творення ступенів порівняння прикметн./6	2 – усі ступені порівняння утворено правильно	1 – незначні помилки	0 – неправильна відповідь
9. Взаємозв'язок вербальної і невербальної інформації/20	2 – зв'язок речення і картини правильний	1 – обрано спільні емоційні стани	0 – зв'язок речення і зображення помилковий
10. Кодування і декодування наявної інтенції/4	2 - висловлювання відповідає типу емоційного стану	1 – відповідає змісту, але не відбиває емоційного стану;	0 – не відповідає змісту і не відбиває емоційного стану
11. Конструювання речень/20	2 – усі слова вжито семантично і синтаксично правильно	1 – є незначні помилки, відступи від правил	0 – грубі помилки, відступи від правил
12. Перебудування слів/20	2 – назване слово пов'язано з попередніми, ураховано всі істотні ознаки	1 – задане семантичне поле порушене через неврахування однієї істотної ознаки	0 – слово не відповідає семантичному полю
13. Відтворення розповіді/2	2 – правильне відтворення	1 – незначні граматичні помилки	0 – неправильне відтворення
Усього за тест:			

ВИСНОВОК: